

Hogyan tanulunk?

Szociológiai felmérés népfőiskolai szerepvállalással

Kérdések pontosítása Kárpáti Zoltán szociológus szakértő közreműködésével

A Magyar Népfőiskolai Társaság „Tanulási formák sokszínűsége: hogyan tanulunk?” címmel megbízást nyert a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet pályázatán olyan, országos hatókörű felmérés megvalósítására, amely (reprezentatív mintavétel alapján) a teljes magyar felnőtt népesség tanulási motivációját hivatott feltárni. A kutatás elsőrendű célja a hazai felnőttképzésnek a tényleges igényekhez való lehetőség szerinti közelítése.

A kutatást a szakértői team úgy tervezte meg, hogy a célirányos kérdésekre kapott válaszok mind a különböző lakossági régek (munkavállalók, munkaadók, munkanélküliek), mind pedig a felnőttképzés szolgáltatók és irányítók elvárásairól és elképzeléseiről képet adjanak. Ennek érdekében felmérőink az ország 7 régiójában (megyéenként 100–100) 2100 kérdőívet töltenek ki a reprezentativitás szempontjai szerint kiválasztott személyekkel közösen. A személyes adatfelvételt megyéenként 3–4 fókuszcsoportos beszélgetés is alátámasztja (12–16 főnyi részvétellel), majd személyes (telefonos és/vagy online) megkereséssel a munkaadók, döntéshozók és ellátók (megyéenként 10–10 személy) körére is kiterjed a vizsgálódás.

FELKÉSZÜLÉS TÁGULÓ KÖRÖKBEN

A kérdőívek és egyéb munkaanyagok kialakítását 2008 októberében kezdte meg a Magyar Népfőiskolai Társaság elnökének irányításával a felnőttképzés valamint a szociológia szempontjait képviselő szakértői csoport. A többféle szempontnak több lépcsőben való egyeztetése után jelentős állomást jelentett a tervezőknek a térségi koordinátorokkal közös több napos műhelymunkája Balatonszepezden január első felében, majd a hónap végén szintén Balatonszepezden egészült ki a munkacsoport a felmérők szélesebb körével.

2009. január 24–25-én a kutatási projekt irányítóin és a hét térségi koordinátoron kívül a leendő kérdezőbiztosok kéttucatnyi csoportja végezte el a „puding-próbát” – azaz a kérdéssorok alapos tartalmi és logikai „átrágása” után a gyakorlatban is kipróbálták a munkaeszközöket (gyakorlaton természetesen azt kell értenünk, hogy szerepjáték-szerűen, páronként, majd pedig (fókusz)csoportként „játszották el” az interjú-, illetőleg a csoportos beszélgetés szituációt.

Leendő kutatóink följelölíratkoznak a kutatás terepének áttekintő térképére

A megyei szinten megcélzott 100 főnek – akiket képzések résztvevőiből, munkaiügyi kirendeltségek névjegyzékeiből, álláskereső klubok és hasonló csoportok tagjaiból célszerű kiválasztani – az alábbi arányok szerinti megoszlását tartja kívánatosnak a kutatási terv:

Munkaerő-piaci státusz:	
munkavállaló	40 %
munkanélküli	40 %
egyéb	20 %
(nyugdíjas, rokkantnyugdíjas, GYES-en, GYED-en lévők, börtönből szabadultak)	

Iskolai végzettség:	
Befejezetlen általános iskola	40 %
Általános iskola	20 %
Szakkunakásképző	20 %
Szakközépiskola, gimnázium, főiskola, egyetem	20 %

Nem:	
nő	50%
férfi	50 %

MIRE KIVÁNCSI A FELMÉRÉS?

A 64 kérdést tartalmazó kérdőív (természetesen a személy szerinti azonosíthatóság nélkül) a válaszadó társadalmi státusának az alábbi lényeges vonásaira terjed ki:

- Lakóhelyének jellege, lakóhelyéhez való viszonya
- Neme, életkora
- Legmagasabb iskolai végzettsége, igazolható szak-képzettsége
- Munkaerő-piaci mobilitása, jelenlegi munkahelye (ha van), foglalkozása, munkaköre, beosztása
- Ha munkanélküli, mióta? Előző munkahelye(i), munkaköre(i)
- Idegennyelv-tudása

A tényszerű adatok után a válaszadónak a tanulással kapcsolatos élményei és értékítéletei következnek. Az iskolai kudarcok és sikerek felidézése, azok okának, forrásának (tanárok, tantárgyak, tanulócsoporth, közösségi események) behatárolása után a „második eséllyel” kapcsolatos elképzeléseket kutatja a kérdőív. Ide tartoznak az élettervek és az esetleges sikeres vagy sikertelen tanulási próbálkozások.

A kétnapos felkészítő tréning természetesen csapatepítő játékkal kezdődött. A régiók képviselőinek bemutatkozását Diósi László (Ipoly-menti Népfőiskolai Társaság) animálta. Ezt követően Sz. Tóth János PhD ismertette nagy vonalakban a Magyar Népfőiskolai Társaság kutatási programját. A módszertani kérdésekről négyen is szóltak. A célokról, célcsoportokról, a kiválasztás szempontrendszeréről és módszereiről Baka József (Jelen-Lét Szabadművelődési Egyesület) és Nagy Júlia (Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség) beszélt, majd az interjúkészítés munkaeszközeit (kérdőívek) Keresztesi József (Magyar Zoltán Népfőiskolai Társaság) és Porkoláb Lajos Bihari Szabadművelődési és Népfőiskolai Egyesület) mutatta be.

A kérdőívek tartalmáról alább részletesebben szólunk, a kiválasztás szempontjairól azonban itt kell megjegyezni, hogy a mintavételnél sajátos gondot jelent a reprezentativitást szolgáló véletlenszerűség és a kutatás tárgyának megfelelő célirányos merítés. Tekintve azonban, hogy a kutatás nem statisztikai számszerűsége megállapítására irányul, hanem (a tanulással kapcsolatos) jellegzetes attitűdök feltárására – melyeknek elemzése nyomán a zárótanulmány lesz hivatott felnőttképzés-politikai következtetések levonására –, aligha sértik meg a szociológiai felmérés szakmai szabályait az alábbi megkötések.

Gyakoroljuk a fókuszcsoporthos interjúkészítést

Nagy Júlia koordinátor felvázolja térsége sajátosságait

A második rész kérdéssora arra irányul, hogy a válaszadó milyen tanulási színtereken szerezte az általa legfontosabbnak tartott ismereteit, készségeit, és ezeket milyen mértékben tudta hasznosítani, illetőleg tartja átadhatónak szűkebb és tágabb környezete számára.

A harmadik kérdéscsoport azt kutatja, milyen formában, miért tanul(t) vagy tanulna szívesen a megkérdezett személy, s melyek a tanulását és tanulási eredményeinek elismerését megnegatívító, vagy éppen azt segítő tényezők. Kitől kér(t) segítséget, ha a tanulásban, a tanulási utak megválasztásában önerőből nem boldogul(t), illetve milyen további, tanulással kapcsolatos tervei vannak.

Végül pedig az adatközlő családi, gazdasági és szocio-kulturális profiljára vonatkozó kérdések zárják a kérdőívbeszélgetést.

A fókuszcsoporthos beszélgetések lényegében ugyanezt a problematikát járják körül – vagy ha tetszik, exponálják, amennyiben megelőzik az egyéni adatfelvételt.

A PUDING KÓSTOLÓJA

A kérdőívvel kapcsolatos nyitott kérdések tisztázása és néhány megfogalmazás pontosítása után a résztvevők plénuma párokra oszlott, mégpedig azon elv alapján, hogy egymást eddig nem,

vagy kevésbé ismerők kérdezzék egymást, azaz válaszoljanak közösen az attitűd- és/vagy szükséglet-feltáró kérdéssorra.

A jóllehet még nem „élesben”, de már a gyakorlatban zajló ellenőrző munka újabb pontosítások szükségességére hívta fel a figyelmet. Ezeket a „tesztelők” a szerkesztői csoportot képviselő Kárpáti Zoltán PhD (MTA Szociológiai Intézet) közreműködésével nyomban érvényesítettek is a szövegben.

Hasonlóképpen, szerepjáték-szerűen próbálták ki a fókusz-csoportos beszélgetést is a résztvevők, a tervezés során pontosan megszerkesztett forgatókönyv alapján. A módszertani bevezető után – melyet B. Balogh Edit (KIFE) és Fehér Lászlóné (Zalai Népfőiskolai Egyesület) tartott – két csoport alakult. Az egyiket B. Balogh Edit, Fehér Lászlóné és Porkoláb Lajos mediálta, a másikat Baka József, Nagy Júlia és Diósi László mediálta (a harmadik személy ilyenkor a vélemények rögzítését végzi).

A gyakorlati munka értékelésére mindkét esetben Keresztesi József vállalkozott. A felkészítési program

lezárásaként pedig Mihályfi Márta (Magyar Népfőiskolai Társaság Népfőiskola Intézet) a feladat-ütemezés egyeztetése után átadta a felmérés résztvevőinek a munkaanyagokat és a szükséges dokumentációt.

A munkaprogram a továbbiakban a következőképpen alakul:

2009. április közepéig lezajlanak a fókusz-csoportos beszélgetések, elkészül a 2100 interjú és a 210 online lekérdezés. Ez követően a felmérő munka valamennyi résztvevője kiértékelő megbeszélésen vesz részt. Április végéig megtörténik a teljes adatfeldolgozás, június közepéig pedig elkészül az elemző tanulmány, mely június folyamán kötet formájában jut el a címzettekhez – azaz mindazokhoz, akikre bármiféle felelősség hárul a hazai felnőttképzés korszerűsítéséért.

A munkabizottság ajánlásit országos zárókonferencia is hivatott alátámasztani június végén.

t. i.

A MINTAKIVÁLASZTÁSRA JAVASOLT TELEPÜLÉSEK PEST MEGYÉBEN

100 interjú; 60 egyéni, 40 fókusz-csoportos elkészítésére javaslat

A kiválasztás vezérelvei – szociológiai és földrajzi jellemzők

Magas munkanélküliség, sok roma, peremváros, agglomeráció, aprófalvak Pest megyében

Országhatár / megyehatár mente / apró-, kistalvak – Szobi kistérség: SZOB, LETKÉS, NAGYBÖRZSÖNY, VÁMOSMIKOLA (4)

Megyehatár mente, tanyás térség, köztes zóna, érdekes gazdasági-igazgatási központ – Ceglédi, nagykatái, dabasi kistérség és egyes kistérségi központok, városok: ABONY, ALBERTIRSA, CEGLÉD, NAGYKÖRÖS, CEGLÉDBERCEL, CSEMŐ, ÚJSZILVÁS (7), NAGYKÁTA, TÁPIÓBICSKE, TÁPIÓSZELE, TÁPIÓSZECŐ (4), DABAS, ÖRKÉNY (2), MONOR, KÁVA (2), VÁC, ASZÓD, RÁCKEVE, ÉRD (megyei jogú város), VERESEGYHÁZ

Budapesti agglomeráció: KEREPES, VECSÉS, POMÁZ, GÖD, FÓT, ZSÁMBÉK (6)

Jellegzetes roma közösségek még a településeken a fentiek kivül: CSOBÁNKA, DÁNY, ZSÁMBOK, GALGAHÉVÍZ (4)

Összesen 34 település (Pest megye 186 településéből)
Egyéni interjúk: Varga Gyula, Balogh Judit, Szabó Julianna

A 4–5 fókusz-csoportos interjú tervezett helyszíne: Kerepes, Ráckeve, Vecsés, Nagykáta (ezeket Varga Gyula vezeti, segítik Balogh Judit, Szabó Juli)

Összeállította:
Budapest, 2009-01-28.

Nagy Júlia
KMR koordinátor